HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מסורת הש"ס

(א) שביעית פ"ז מ"ז, ב) [שם פ"ו מ"ג] לקמן נט., ג) [נב. ד"ה וקשיא], ד) [לף עג: ע"ש במוספות ד"ה טבל], ה) [לף נט.], ו) [ל"ל לשון דלכיעור קשה. יעב"ן], ז) [ל"ל לגידולין לו לזריעה. תפארת למשה.].

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כגון וכו' ומעשר שני והקדש וכו' ולהכי אפילו: (ב) ד"ה אלא וכו' למוצאי שביעית: (ג) ד"ה אם היו עלין וכו' שאמתו מן הקרקע יש להן כח: (ד) ד"ה כנגדן למוצאי וכו' שאם היו של שביעית:

גליון הש"ם

גמ' והלא שביעית אין לה מתירין. קשה לי עדיין יקשה הא יין נסך דאין לו מתירין ואסור במיגו במאהו. ומשום חמץ ליכא קושיא כל כך דיש לומר דמה דגם באיגו מיגו במאהו לא חשיב אצל מיין נסך קשה וצ"ע:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (אף אני) תא"מ:

פירוש הרא"ש

כל דבר שיש לו מתירין. דכיון שיכול להתיר את האיסור שבו אמרו חכמי' דלא בטיל ודוקא במיגו כגון טבל אם נתערב בחולין יש לו היתר לעשר עליו מעצר שאינו נקוב ומעשר שני להעלותו לירושלים או בפדיה: וכן ההקדש. בפדיה: והדש. שהאיר המזמה מתיר: שביעית אין לה מתירין. כל מה שגדל בשביעית אסור לזרוע: דתנן השביעית אוסרת. אין זה מלשון הברייתא אלא הש"ס קבעה בברייתא וממשנה היא בסוף כלל גדול בשביעית והוא סיום דברי ר"ש: אף אני לא אמרתי אלא לביעור. כלומר שעומדין בקרקע ולא הגיעו לכלל אכילה כגון פירות שאינם נאכלים בשביעית וגדלו מעט חייבין בביעור כפירות דגידולי איסור תשיבי ומבטלין את העיקר: אבל לאכילה. שהאיסה בדית לאכול ונתערבו פירות שביעית עם פירות אחרים בתוך טעם אלמא גידולי איסור אוסרים את העיקר בתוספת כל שהוא אמר לאכילה. ודלמא הכא נמי לחומרא. דאסור את העיקר בכל שהוא אבל גידולי היתר אינן מתירין את העיקר כדרוב: בצלים שירדו עליהם גשמים. בגלים של שאין שבנכנסו בשביעית ומבטלי לעיקר דגידולי איסור תשיבי ומבטלי לעיקר דהיתר אבל לאכילה כגון לאחר ביעור בפירות שביעית שנתערבו בפירות דהיתר אינו אוסר מבשהו אלא בנותן טעם כשאר איסורין אלמא שביעית מבטלין לעיקר דהיתר ה"נ נמאי בבעיין דבגל דגידולי היתר מבטלי לעיקר דאיסור ודמי הא נמי לחומרא אזלינן דגידולי שביעית מבטלין העיקר לבטל לא מבטלי גידולי דהיתר לעיקר דאיסור ומה שפירש אלא לביעור לענין פירות שאין שבנכנסין בשביעית ק' לה"מ דתניא כל הספיחין מותרין חוץ מספיחי כרוב ומפרשין דמיירי בספיחי שאין שבנכנסים בשביעית אלמא דגידולי שביעית אינן אוסרין ומשמהו ונראה דשמא שהם מיירי שגמרו בשאין אלא גדלו בכל בשביעית וספיחי כרוב אסורין דמשפרש שמא יקח מן הענין ויאמר מן שאמהות לקחתי ועוד קשה לה"ר"ם מהך דמעביר עליך נקוב בכרם אם הוסיף מאתים אסור לא הוסיף מאתים מותר אלמא דגידולי איסור אינם אוסרים בתשהו וכן מצינו בהך דבצלים שירדו עליהם גשמים ואמאו הוריקו מותרין אלמא דגידולי שביעית אינם אוסרים בתשהו לכך מפרש הר"ם דהכא מיירי בבצל שבעבר בשביעית ומכיון שהוסיף מאתים נאסר כולו כמו בלאי הכרם דעיקרא נאסר דה"ל אמר אתם זרעו מעיקרו בהשרשה כלומר כשתחלת זריעתו באיסור זרוע ונא הוסיף אין לא הוסיף לא והכי נמי תחלת זריעתו באיסור היתה מיהו ו) יש לייסד לביעור קשה דהיה לו לומר דגידולין ז) אין לו זריעה: בצלים. של ערב שביעית: וירדו עליהם גשמים. בשביעית ואמאו: אם עלין שלהם שחורין. דדרכם בשאיר כשיורדין עליהם גשמים: אסורין. דכיון שגדלו כל כך אסורין דגידול שגדלו רובם בשביעית: הוריקו. לא גדלו רובם ומותרין: רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר. אף בשלא הושאהו אם יכולין וכו' שגדלו כל כך אסורין דגידול שגדלו רובם בשביעית: וכנגדם למוצאי שביעית אלמא דגידולי היתר מבטלין לאיסור: ודלמא במדובנים. שדבו אותם במדובה בשביעית ולא תשיבי ובצלים בגידולין אבל היכא דלא דבו מיבעיא לן אי בטלו אי לא בטלו:

עין משפט נר מצוה

לה א מיי' פט"ו מהל' מאכלות אסורות הל' ו ז) ט [י] ופ"ח מהל' יו"ט הל' כ סמג לאוין קמא טוש"ע יו"ד סי' תקיג סעיף ג ובטוש"ע י"ד סי' קד סע"ב:

לו ב מיי' פט"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה יג:

לז ג מיי' שם הלכה ח ופ"ז מהלכות שמיטה הלכה כב:

לח ד מיי' פ"ד מהל' שמיטה ויובל הל' כ:

תוספות

כל דבר שיש לו מתירין כגון טבל. שנתערב בחולין דמלי מעשר עליו מדמלי לו מעצין שאינו נקוב: ומעשר שני. דאפשר להעלותו ולאוכלו לו לפדותו: והדש. דהאיר המזמה מתיר: והקדש. דאי בעי פריק ליה: לא נתנו חכמים שיעור. ואסורין בכל שהוא ואין להקשות דבפ' בתרא דע"ז (דף עג:) אמר דבטבל אלא במיגו בע"ט י"ל דהא נמי דאמר אלא נתנו בו שיעור משום דיש לו מתירין היינו דווקא במיגו אבל אלא בטל אם נתערב בחולין יש לו היתר לעשר עליו מעצר שאינו נקוב ומעשר שני להעלותו לירושלים או בפדיה: וכן ההקדש. בפדיה: והדש. שהאיר המזמה מתיר: שביעית אין לה מתירין. כל מה שגדל בשביעית אסור לזרוע: דתנן השביעית אוסרת. אין זה מלשון הברייתא אלא הש"ס קבעה בברייתא וממשנה היא בסוף כלל גדול בשביעית והוא סיום דברי ר"ש: אף אני לא אמרתי אלא לביעור. כלומר שעומדין בקרקע ולא הגיעו לכלל אכילה כגון פירות שאינם נאכלים בשביעית וגדלו מעט חייבין בביעור כפירות דגידולי איסור תשיבי ומבטלין את העיקר: אבל לאכילה. שהאיסה בדית לאכול ונתערבו פירות שביעית עם פירות אחרים בתוך טעם אלמא גידולי איסור אוסרים את העיקר בתוספת כל שהוא הכא נמי לחומרא. דאסור את העיקר בכל שהוא אבל גידולי היתר אינן מתירין את העיקר כדרוב: בצלים שירדו עליהם גשמים. בגלים של שאין שבנכנסו בשביעית ומאמו: אם היו עלין שחורין אסורין. בשהבגלים גדולין עלין שלהן משחירין ופשטין הלכך אם השחירו בדגדל מעט וגדולי איסור אוסרין את העיקר בתוספת כל שהוא: הוריקו מותרין. עמדו במקומם ולא השחירו: אם יכולין ליתלש בעלין שלהן. אע"פ שלא השחירו אם העלין שלהן חזקין שאוחזין בעלין ותולשין אותן מן הקרקע בידוע שגדלו בגלים מן הגשמים ונתחזקו שאלמלא כן היו העלין נפרכים: וכנגדן למוצאי שביעית מותרין. אף כנגדן לאו בשוה להם ממש דאילו גידולי איסור בכל שהן וגדולי היתר אינן מתירין אלא כדרוב אלא הכי קאמר וכנגדן למוצאי שביעית היתר מבטל האיסור אלו דגידולי איסור ואלו דגידולי היתר אינן אוסרין אלא בנותן טעם כשאר איסורין דבלא בטל אבל בשעבר בשביעית ונעשה בשביעית ומכיון שהוסיף מאתים אלמא דגידולי איסור אינם אוסרים בתשהו לכך מפרש הר"ם דהכא מיירי בבצל שבעבר בשביעית ונעשה בשביעית ומכיון שהוסיף מאתים נאסר כולו כמו בלאי הכרם דעיקרא נאסר דה"ל אמר אתם זרעו מעיקרו בהשרשה כלומר כשתחלת זריעתו באיסור היתה מיהו ו) יש לייסד לביעור קשה דהיה לו לומר דגידולין ז) אין לו זריעה: בצלים. של ערב שביעית: וירדו עליהם גשמים. בשביעית ואמאו: אם עלין שלהם שחורין. דדרכם בשאיר כשיורדין עליהם גשמים: אסורין. דכיון שגדלו רובם בשביעית: הוריקו. לא גדלו רובם ומותרין: רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר. אף בשלא הושאהו אם יכולין וכו' שגדלו כל כך אסורין דגידול שגדלו רובם בשביעית: וכנגדם למוצאי שביעית אלמא דגידולי היתר מבטלין לאיסור: ודלמא במדובנים. שדבו אותם במדובה בשביעית ולא תשיבי ובצלים בגידולין אבל היכא דלא דבו מיבעיא לן אי בטלו אי לא בטלו:

אכל דבר שיש לו מתירין כגון טבל ומעשר שני והקדש וחדש לא נתנו בהן חכמים שיעור וכל דבר שאין לו מתירין [ב]כגון תרומה ותרומת מעשר וחלה וערלה וכלאי הכרם נתנו בהם חכמים שיעור אמרו לו [ג]והלא שביעית אין לה מתירין ולא נתנו בה חכמים שיעור דתנן [ד]השביעית אוסרת כל שהוא במינה אמר להן [א] אף אני לא אמרתי אלא לביעור אבל לאכילה בנותן טעם ודלמא הא נמי לחומרא שאני אלא מן הדא פשטה דתנן [ה]בצלים שירדו עליהם גשמים וצמחו אם היו עלין שלהן שחורין אסורין הוריקו מותרין ר' חנניא בן אנטיגנוס אומר אם יכולין ליתלש בעלין שלהן אסורין וכנגדן למוצאי שביעית מותרין למימרא דגידולי היתר מעלין את האיסור ודלמא במדובנין אלא מן הדא דתניא

כל דבר שיש לו מתירין כגון טבל. שנתערב בחולין ויש לו מתירין שיכול להפריש ממקום אחר. ומעשר שני והקדש יש להם היתר בפדייה: **וחדש.** שהעומר מתירו: **לא נתנו בהם חכמים שיעור.** שאוסרים בכל שהוא במינן. מיהו שלא במינן בנותן טעם כיון דהשתא אסירי כמו שכתבתי למעלה[ג]. ובפרק בתרא דמס' ע"ז[ד] יהיב טעמא אחרינא לטבל דלא בטיל משום דכהתירו כך אסורו: **וכל דבר שאין לו מתירין כגון תרומה ותרומת מעשר וחלה.** דלא"ג דמלי לאתשולי עלייהו כיון דליכא מצוה למיעבד הכי לא מיקרו דבר שיש לו מתירים כדאמרינן לקמן[ה]: **נתנו בהם חכמים שיעור.** שאפי' נתערבו במינן בטלין תרומה ותרומת מעשר וחלה במאה עולה וכלאי הכרם במאתים ובשאינן מינן כולן בששים: **השביעית אוסרת כל שהוא במינה.** דין בתערובת פירות היתר בשל שביעית בין בגידולין כגון בשל ששים שנטעו בשביעית: **אמר להם אף הם לא אמרו אלא לביעור.** אף הם לא אמרו שהשביעית אוסרת בכל שהוא במינה אלא לענין שלריך לאכול התערובת קודם הביעור דכיון שאפשר לאכלו ה"ל כדבר שיש לו מתירין: **אבל לאכילה.** כלומר אם נתערבו לאחר הביעור שאם יהו אוסרים תערובתן לא שרו באכילה בין במינן בין שלא במינן בנותן טעם. אלמא גדולין אינן נאסרין אחר העיקר להיות כמוהו דא"ה איאך תאסור שביעית בגידוליה אלא ודאי אין גידולין כעיקר הלכך מעלין. והרי אתה רואה דסבירא לן דאי אין מעלין על כרחך גידולין כעיקר דאי לא היכי פשטו דמדגדולין אסורין מעלין אלא ודאי כדפרשינן לעיל. ודאי ליה דלמא הא נמי לחומרא אבל מדינא לעולם אימא לך שהגידולין הרי הן כעיקר הלכך אין מעלין אותו להתירו. ונראה בעיני דאף על גב דלעיל דאינן דלמא לחומרא בעינן למפשטה מהא דסליק אדעתין דליכא למידחי כי האי גוונא משום דבשלמא לעיל ליכא אלא חדא חומרא דמחמרינן דגידולין כמאן דאתו מעלמא דמי אבל הכא אי אמרינן לחומרא שאני מחמרינן תרי חומרי חדא דלביעור כיון דכיש לו מתירין דמי אוסרת בכל שהוא והא חומרא בעלמא הוא ועוד דגידולין שאין מתירין בכל שהוא בכמה יאסרו בכל שהוא ואפילו הכי דחייה דינן לאסור אפילו בכמה יאסרו בכל שהוא ואפילו הכי דחייה ודלמא הא נמי לחומרא שאני דתרי חומרי מחמרינן בה. ואיכא נוסחי דגרסי אף אני לא אמרתי אלא לביעור והיינו הך דהכי קאמר להו רבי שמעון לא תותביתו לי מהך מתניתין דשביעית דהרי היא כאילו אומרת בפירוש אף אני לא אמרתי אלא לביעור: **אלא מן הדא פשטה דתניא בצלים שירדו עליהם גשמים.** בשביעית ואמאו אם היו עלין שלהן שחורין אסורין. לשחרות שזה מוכיח שגדולין יפה ומקרקע שביעית נתגדלו ולפיכך אסורין: **הוריקו מותרין.** שכיון שהם ירוקים לאו מחמת יניקת הקרקע נתגדלו אלא מחמת הבצל עצמו: **אם יכולין ליתלש בעלין שלהם אסורין.** דבכי האי גוונא מוכחא מילתא שיניקתם יפה: **וכנגדן למוצאי שביעית מותרין.** משום דבעלין הללו ודאי רבו גידולין על עיקר הבצל המעורב בהן. כך נראה בעיני. אלמא אין גידולין נמשכין אחר העיקר דאדרבה מעלין אותו: **ודלמא במדובנין.** שדך ושחק הבצלים וכיון דמדוכנין ניהו גריעי ולא ממשכי גידולין בתרייהו:

ממנכש

בע"ט: דתנן השביעית אוסרת בכל שהוא. והא דאיבעי' ליה לעיל מי גידולי דהיתר מבטלין לעיקר דשביעית י"ל דהכא מיירי בדבר לא אבל ביבש לא מ"מ שמא גידולי תשיבי טפי ומבטלי עיקר: אמר להם שביעית אינה אוסרת בכל שהוא אלא לביעור פירות. פירש הרב רבי אליעזר כגון פירות שאין שבנכנסו בשביעית ונגדלו משהו ולריכין ביעור כפירות שביעית דגידולי איסור תשיבי ומבטלי לעיקר דהיתר אבל לאכילה כגון לאחר ביעור בפירות שביעית שנתערבו בפירות דהיתר אינו אוסר מבשהו אלא בנותן טעם כשאר איסורין אלמא שביעית מבטלין לעיקר דהיתר ה"נ נמאי בבעיין דבגל דגידולי היתר מבטלי לעיקר דאיסור ודמי הא נמי לחומרא אזלינן דגידולי שביעית מבטלין העיקר לבטל לא מבטלי גידולי דהיתר לעיקר דאיסור ומה שפירש אלא לביעור לענין פירות שאין שבנכנסין בשביעית ק' לה"מ דתניא כל הספיחין מותרין חוץ מספיחי כרוב ומפרשין דמיירי בספיחי שאין שבנכנסים בשביעית אלמא דגידולי שביעית אינן אוסרין ומשמהו ונראה דשמא שהם מיירי שגמרו בשאין אלא גדלו בכל בשביעית וספיחי כרוב אסורין דמשפרש שמא יקח מן הענין ויאמר מן שאמהות לקחתי ועוד קשה לה"ר"ם מהך דמעביר עליך נקוב בכרם אם הוסיף מאתים אסור לא הוסיף מאתים מותר אלמא דגידולי איסור אינם אוסרים בתשהו וכן מצינו בהך דבצלים שירדו עליהם גשמים ואמאו הוריקו מותרין אלמא דגידולי שביעית אינם אוסרים בתשהו לכך מפרש הר"ם דהכא מיירי בבצל שבעבר בשביעית ונעשה בשביעית ומכיון שהוסיף מאתים נאסר כולו כמו בלאי הכרם דעיקרא נאסר דה"ל אמר אתם זרעו מעיקרו בהשרשה כלומר כשתחלת זריעתו באיסור היתה מיהו ו) יש לייסד לביעור קשה דהיה לו לומר דגידולין ז) אין לו זריעה: בצלים. בגלים שאין שבנכנסו בשביעית ונגדלו מעט חייבין בביעור כפירות דגידולי איסור תשיבי ומבטלין את העיקר: אבל לאכילה. שהאיסה בדית לאכול ונתערבו פירות שביעית עם פירות אחרים בתוך טעם אלמא גידולי איסור אוסרים את העיקר בתוספת כל שהוא הכא נמי לחומרא. דאסור את העיקר בכל שהוא אבל גידולי היתר אינן מתירין את העיקר כדרוב: בצלים שירדו עליהם גשמים. בגלים של שאין שבנכנסו בשביעית ומבטלי לעיקר דהיתר אינו אוסר מבשהו אלא בנותן טעם כשאר איסורין אלמא שביעית מבטלין לעיקר דהיתר ה"נ נמאי בבעיין דבגל דגידולי היתר מבטלי לעיקר דאיסור ודמי הא נמי לחומרא אזלינן דגידולי שביעית מבטלין העיקר לבטל לא מבטלי גידולי דהיתר לעיקר דאיסור ומה שפירש אלא לביעור לענין פירות שאין שבנכנסין בשביעית ק' לה"מ דתניא כל הספיחין מותרין חוץ מספיחי כרוב ומפרשין דמיירי בספיחי שאין שבנכנסים בשביעית אלמא דגידולי שביעית אינן אוסרין ומשמהו ונראה דשמא שהם מיירי שגמרו בשאין אלא גדלו בכל בשביעית וספיחי כרוב אסורין דמשפרש שמא יקח מן הענין ויאמר מן שאמהות לקחתי ועוד קשה לה"ר"ם מהך דמעביר עליך נקוב בכרם אם הוסיף מאתים אסור לא הוסיף מאתים מותר אלמא דגידולי איסור אינם אוסרים בתשהו וכן מצינו בהך דבצלים שירדו עליהם גשמים ואמאו הוריקו מותרין אלמא דגידולי שביעית אינם אוסרים בתשהו לכך מפרש הר"ם דהכא מיירי בבצל שבעבר בשביעית ונעשה בשביעית ומכיון שהוסיף מאתים נאסר כולו כמו בלאי הכרם דעיקרא נאסר דה"ל אמר אתם זרעו מעיקרו בהשרשה כלומר כשתחלת זריעתו באיסור היתה מיהו ו) יש לייסד לביעור קשה דהיה לו לומר דגידולין ז) אין לו זריעה: בצלים. של ערב שביעית: וירדו עליהם גשמים. בשביעית ואמאו: אם עלין שלהם שחורין. דדרכם בשאיר כשיורדין עליהם גשמים: אסורין. דכיון שגדלו רובם בשביעית: הוריקו. לא גדלו רובם ומותרין: רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר. אף בשלא הושאהו אם יכולין וכו' שגדלו כל כך אסורין דגידול שגדלו רובם בשביעית: וכנגדם למוצאי שביעית אלמא דגידולי היתר מבטלין לאיסור: ודלמא במדובנים. שדבו אותם במדובה בשביעית ולא תשיבי ובצלים בגידולין אבל היכא דלא דבו מיבעיא לן אי בטלו אי לא בטלו: